

Svensk etterretning ga nazi-allierte hjelp

Ifølge finsk sikkerhetspolitisk åpne krigsarkiver forsynte svenske Säpo det nazi-allierte Finland med opplysninger om skandinaviske motstandsfolk.

Aftenpostens korrespondent
ELISABETH HOLTE

Stockholm. Blant annet viser den finske sikkerhetstjenesten Valpos materiale fra den annen verdenskrig, som nå ligger tilgjengelig på riksarkivet i Helsingfors, at den svenske militære etterretningstjenesten under krigen ga finske kolleger navn og dekkadressene til 19 danske kommunistiske motstandsfolk. Dokumenter viser også at det offisielt så nøytrale Sveriges sikkerhetstjeneste i en lang rekke sammenhenger var meget service-innstilt til forespørsler fra finske kolleger om for eksempel avhør og skygging av kjente finner som hadde søkt tilflukt i Sverige under krigen.

Segerstedts rolle

Det var Dagens Nyheter som meldte dette i går. Svensk sikkerhetspoliti (Säpo) har den senere tid har vært i fokus fordi den svenske presseombudsmannen Pär-Arne Jigenius nektes tilgang til Säpos arkiver om den kjente presse- og motstandsmannen Torgny Segerstedt. Jigenius arbeider med en bok om de svenske myndigheters håndtering av Segerstedt og hans nazi-kritikk før og under 2. verdenskrig. Hvis Jigenius hadde arbeidet med en tilsvarende bok i Finland, hadde alle dører vært åpne for ham, heter det.

De nye opplysninger om de nære forbindelser mellom det nøytrale Sveriges etterretningstjeneste og det nazi-allierte Finlands, setter enda en gang søkelyset på Sveriges rolle under den annen verdenskrig og dets fortsatte motvilje mot å gjøre opp med sin fortid.

I sin kamp mot Sovjetunionen gikk Finland i allianse med Hitler-Tyskland fra sommeren 1941 til høsten 1944.

Åpent til 1948

Etter et finsk regjeringsvedtak for 1992 er alt sikkerhetsmateriale fra den gamle sikkerhetstjenesten Valpo, det vil si fra borgerkrigen i 1918 og frem til 1948, plassert i riksarkivet og er åpent for almenheten. Derimot er alt materialet til den nye sikkerhetstjenesten Supo, som etterfulgte Valpo i slutten av 1940-årene, underlagt hemmeligholdelse i 60 år. Utenrikspolitisk materiale fra presidentens og statsministerens kansellier samt utenriksdepartementet er underlagt 40-årsgrense og saker fra forsvarsdepartementet 50-årsgrense. For mer generelle historiske dokumenter går grensen ved 25 år.

HEDRES: Kong Harald legger ned krans på minnesmerket over Torgny Segerstedt i Universitetshaven i Oslo 9. april 1993. Segerstedt var blant Sveriges fremste kritikere av nazismen. Foto: NTB

Hva de åpne finske sikkerhetsarkivene eventuelt inneholder av norsk-relatert materiale som fortsatt er hemmeligholdt i Norge, er ikke kjent.

Svensk omprøving?

I Sverige holdes Säpo-arkivene fra denne perioden fortsatt hemmelige i henhold til politiregister-loven, der det i motsetning til annet historisk materiale ikke finnes noen grense for hvor lenge dokumenter kan hemmeligholdes. Bare regjeringen kan gi Segerstedt-forskeren Jigenius dispensasjon. Det har Carlsson-regjeringen ikke gjort, til tross for at det tidligere i år var 50 år siden Segerstedts død og dermed trolig også femti år siden de siste sikkerhetsdokumenter om ham ble lagt i Säpo-arkivene. Justisdepartementet skal imidlertid være i gang med å se over politiregister-loven på nytt.

I Valpos arkiver finnes blant annet også dokumenter som viser at den finske sosialdemokratiske lederen K. A. Fagerholm ble overvåket av regjeringens eget hemmelige politi i sin tid som sosialminister. Mappen om senere president Urho Kekkonen, som i 1920-årene var an-

satt hos Valpos forgjenger, det såkalte detektivpolitiet, er også tilgjengelig, i likhet med store mengder kopier av Säpo-dokumenter fra krigens dager.

Avlytting og tysting

I ett av dem figurerer Säposjefen Martin Lundqvist, som ellers er velkjent i Norge fordi han var en av svenskene som besøkte Gestapo i Berlin og ellers overleverte nazistene opplysninger om norske motstandsfolk i Sverige under krigen. Blant Säpo-kopiene som ble sendt fra Sverige til Finland, finnes rapporter om ulike saker, forhørsprotokoller, avskrifter fra telefonavlyttinger, tips fra tystere og rapporter om skygging av motstandsfolk. I hvilken utstrekning finske Valpo delte de svenske opplysningene med sine tyske allierte, er ukjent, men finnene regnes ikke å ha vært særlig nært integrert med tyskerne under krigen og kan ha holdt mye for seg selv.

Det var sosialminister Gustav Möller og hans statssekretær Tage Erlander som var politisk ansvarlige for det svenske sikkerhetspolitiet under krigen, ifølge Dagens Nyheter.